

Na afloop van de schaakolympiade van Baku 2016 bedankte Hikaru Nakamura de Duitse schaker Matthias Bluebaum voor het feit dat dankzij hem de USA en niet Oekraïne goud gewonnen had. Deze ontknoping was een direct gevolg van de door de FIDE gehanteerde tiebreaksysteem. Dit systeem leidt ertoe dat resultaten van teams die geen enkele kans meer hebben op een medaille toch van beslissende invloed op de verdeling hiervan kunnen zijn. Bizar maar waar. Ik vraag mij af of er een andere sport is waar op deze wijze uitslagen tot stand komen. Waarschijnlijk niet.

Hikaru Nakamura
@GMHikaru

Following

Matthias Bluebaum with the win of the tournament! Thanks for the help, Germany! :)

Sinds Baku 2016 is er ten aanzien van het FIDE tiebreaksysteem niets veranderd dus we konden verwachten dat het FIDE tiebreak circus zich tijdens de schaakolympiade van Batumi 2018 zou herhalen. En inderdaad, deze keer was het de uitslag van de match Bangladesh tegen Panama die besliste wie er met goud naar huis zou gaan. China was de gelukkige. De USA kreeg deze keer zilver. De reactie hierop van Gert Ligterink in de Volkskrant was veelzeggend: “In vrijwel elk modern toernooi wordt bij een gelijke eindstand een tiebreak met rapid- of blitzpartijen gespeeld. Maar op de Olympiade geldt tot algemene ergernis sinds jaar en dag een verouderd tiebreak systeem, dat de resultaten weegt van de tegenstanders die de betrokken teams hebben ontmoet.”

Een aardige bijkomstigheid van dit goud is dat China een vriendschapsverdrag met Bangladesh wil sluiten en alvast voorgesteld heeft om Chinese schaaktrainers naar Bangladesh te sturen.

Gelet op de kleine verschillen tussen de toptanden is de kans groot dat het FIDE tiebreak circus zich tijdens de schaakolympiade in het Russische Khanty-Mansiysk in 2020 wederom zal herhalen. Een ongewenste situatie die voorkomen kan worden. Dit kan volgens mij op vier manieren: de eerste is het aantal speelronden verhogen van 11 naar 13, de tweede is de deelnemende landen splitsen in drie groepen, de derde is het BT-systeem toepassen voor de tiebreak en de vierde optie is de door Ligterink genoemde tiebreak met rapid- of blitzpartijen.

Het verhogen van het aantal speelronden zal, naar ik vermoed, stuiten op onoverkomelijke financiële bezwaren van de zijde van zowel het organiserende land als de deelnemende landen. Voorlopig ga ik er dan ook vanuit dat deze optie hierdoor zal komen te vervallen.

Het spreiden van de deelnemende landen over drie groepen lijkt mij zinnig. De topgroep zal bijvoorbeeld uit 64 landen met een gemiddelde rating van boven de 2400 ELO punten bestaan. De tweede groep telt zo'n 58 landen met gemiddelde ratingen tussen de 1700 en 2400 en in de derde groep worden de resterende 63 landen ondergebracht. Ook dan is het niet uit te sluiten dat het FIDE tiebreaksysteem de beslissing moet brengen maar de kans hierop wordt kleiner.

Hans Ree beschreef in NRC Handelsblad het effect van het spelen in een grote groep als volgt: “In de sportverslaggeving geldt eigen volk eerst, dus ik keek natuurlijk vooral naar Nederland. Twee makkelijke overwinningen met 4-0, toen een 3-1 nederlaag tegen de Verenigde Staten en daarna werd Tadzjikistan hard behandeld met 4-0. Het komt door het systeem. Wie verliest komt tegen een minder sterk land, daardoor kom je weer omhoog op de ranglijst, dan kun je een nieuwe klap krijgen, en zo schiet je als een jojo op en neer. Tenzij je speelt voor een bijzonder sterk [of bijzonder zwak] land.”

Tot nu toe dacht ik dat louter landen uit groep twee, landen als Bolivia, Jemen en Andorra, op en neer jojoën. Dat blijkt dus niet het geval te zijn. Ook landen uit groep een kan dit overkomen. Een steekproef leert mij dat veel landen er rekening mee moeten houden dat vier tot zeven van de elf matches die ze spelen walk-overs zijn. Dan blijven er weinig interessante krachtmetingen over na een peperdure reis. Ook blijkt dat slechts zo’n tien procent van de teams uit groep twee uiteindelijk in ‘groep een’ eindigt. Er valt dan ook veel te zeggen voor het opsplitsen in drie groepen. De sterkste landen kunnen het dan onderling uitvechten naar welke landen de medailles gaan.

Het toepassen van het BT-systeem is de derde optie, klik [hier](#) en [hier](#); voor de definitieve regels en de nieuwe naam zie het eind van dit artikel. Ik heb het BT-systeem iets verfijnd. Oorspronkelijk telde ik de posities van een land op de ranglijsten na alle ronden mee. Dit heeft echter tot gevolg dat een remise of verlies van een partij in de eerste ronde een sterk negatief effect op de BT-score van een top land heeft. Ik realiseer me nu pas dat dit vervelende gevolgen voor de betrokken speler kan hebben. Uiteraard wil ik dit niet op mijn geweten hebben. We moeten voorkomen dat King Loek naar Rottumeroog verbannen wordt omdat hij in 2020 in Khanty-Mansiysk in de eerste ronde remise speelt tegen een schaker uit Bolivia waardoor Nederland het goud misloopt. In de nieuwe opzet laat ik dan ook de twee hoogste posities van een team buiten beschouwing, zie de BT-2 scores voor [Batumi 2018](#) in de tabellen 1 en 3. Het mooie van het BT-systeem is dat dit een divergerend systeem is. De gemiddelde afstand tussen de teams neemt per ronde met ruwweg een punt toe zodat de afstand, zelfs als we de resultaten van twee rondes schrappen, tussen de BT-2 scores van verschillende teams na tien ronden meestal vrij groot is, zie tabel 1. Ik wijs er verder op dat de rangorde van deze twaalf teams met het BT-systeem vrijwel identiek is aan hun rangorde met het FIDE tiebreaksysteem. Alleen Oekraïne blijkt met het BT-systeem twee plaatsen, van acht naar tien, gedaald te zijn.

Ronde 10	Land	mp	BT-2 score
1	USA	17	22
2	China	17	43
3	Polen	16	17
4	Frankrijk	16	32
5	Rusland	16	89
6	India	15	66
7	Armenië	15	66
8	Duitsland	15	70
9	Tsjechië	15	82
10	Oekraïne	15	87
11	Engeland	15	116
12	Kazachstan	15	234

Tabel 1. De BT-2 scores na de tiende ronde.

Matches ronde 11							
1	USA	China	2-2	4	Duitsland	Armenië	2-2
2	Frankrijk	Rusland	1,5-2,5	5	Oekraïne	Tsjechië	2-2
3	India	Polen	2-2	6	Engeland	Kazachstan	3,5-0,5

Tabel 2. Batumi 2018: matches ronde 11.

In de elfde en laatste ronde moesten in Batumi de twaalf landen van tabel 2 het uitvechten wie er met goud, zilver en brons naar huis zou gaan. De grootste kanshebbers voor goud, gelet op hun matchpunten, waren de USA en China. De andere landen die nog in de race waren voor medailles waren Polen, Frankrijk en Rusland. De overige zeven landen waren hiervoor uitgeschakeld. Te weinig matchpunten en te hoge BT-2 scores deden hen de das om.

In tabel 2 zijn de uitslagen van deze zes matches te vinden. USA, China en Rusland behaalden alle drie 18 matchpunten zodat het op hun BT-2 scores aankwam, zie tabel 3. De twee gele posities kwamen te vervallen. De grote verschillen in de drie BT-2 scores zorgden ervoor dat een kind de was kan doen! USA eindigde op de eerste plaats, BT-2 score 23, China tweede, BT-2 score 45, en Rusland derde, BT-2 score 92. Dankzij het FIDE tiebreaksysteem won China echter goud, met dank aan Bangladesh, en was het slechts zilver voor de USA. Het brons ging naar Rusland.

USA (18 mp)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Tot/Gem
Positie (start 1)	1	20	16	6	5	3	3	1	2	1	1	BT-2=23
Opponent	PAN	GEO3	NED	IND	ISR	BIH	CRO	AZE	POL	ARM	CHN	
ELO (USA 2772)	2297	2403	2671	2724	2676	2465	2609	2748	2673	2688	2756	2610
Bordpunten	4	2,5	3	2,5	2	3,5	3	2,5	1,5	2,5	2	29
China (18 mp)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Tot/Gem
Positie (start 5)	82	23	6	3	10	4	9	6	3	2	2	BT-2=45
Opponent	MAR	COL	PER	CRO	CZE	IRI	UKR	NED	AZE	POL	USA	
ELO (CHN 2756)	2285	2460	2602	2609	2633	2599	2698	2671	2748	2673	2772	2614
Bordpunten	3	3,5	3	3,5	1	2,5	2	2,5	2,5	3	2	28,5
Rusland (18 mp)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Tot/Gem
Positie (start 2)	2	18	17	25	14	17	16	11	7	5	3	BT-2=92
Opponent	UGA	IRL	GEO2	POL	PER	IND	SRB	BLR	ITA	ENG	FRA	
ELO (RUS 2764)	2289	2391	2516	2673	2602	2724	2509	2615	2554	2688	2688	2568
Bordpunten	4	3	2,5	1,5	3	2	2	3	3	2,5	2,5	29

Tabel 3. De BT-2 scores van de USA, China en Rusland in Batumi 2018.

De laatste regel van het BT-systeem heb ik opnieuw geformuleerd. Deze regel is nodig omdat gelijke BT-2 scores na de voorlaatste of laatste ronde kunnen leiden tot ambivalentie voor wat betreft de posities van deze teams op de ranglijst na de laatste ronde. Dankzij de nieuwe formulering zijn louter de resultaten van de laatste twee ronden van belang voor de eindranglijst.

Er is mij geen informatie bekend over tiebreaks met behulp van rapid- of blitzpartijen voor teamwedstrijden. Zo op het eerste gezicht lijkt het mij nog niet zo eenvoudig zo'n tiebreak te organiseren. De situatie kan complex zijn. In Batumi eindigden dit jaar drie landen op de eerste plaats terwijl in 2014 in Tromsø vier landen elkaar het zilver en brons betwistten. Ik laat deze optie hier verder buiten beschouwing.

Het BT-systeem (Bolivia Tiebreak Systeem)

Regel 1. Het BT-systeem wordt louter toegepast na afloop van de laatste ronde voor die landen die in aanmerking komen voor een medaille en in matchpunten gelijk eindigen. Voor alle overige deelnemende landen geldt de rangorde volgens het FIDE tiebreaksysteem.

Regel 2: Als teams in matchpunten gelijk eindigen beslis(t)(sen) de uitslag(en) van de onderlinge match(es). Deze regel wordt alleen toegepast als alle onderlinge matches verspeeld zijn.

Regel 3: Na elke ronde wordt op de gebruikelijke manier een ranglijst opgesteld. Na afloop van de voorlaatste ronde van het toernooi berekenen we voor de teams die nog in de race zijn voor een medaille de som van hun posities op deze ranglijsten over alle tot dan toe gespeelde rondes. De twee hoogste posities vervallen bij het berekenen van deze som. Deze som noemen we de BT-2 score. Bij het bepalen van de definitieve BT-2 score van een team over alle rondes moet ook zijn positie op de eindranglijst in deze som meegenomen worden. Voor teams met een gelijk aantal matchpunten geldt dat het team met de laagste BT-2 score als hoogste eindigt.

Regel 4: Indien er sprake is van ambivalentie ten aanzien van de rangorde van teams na de laatste ronde, dit als gevolg van gelijke BT-2 scores na de voorlaatste of de laatste ronde, dan moet men voor de rangorde van deze teams de rangorde volgens het FIDE tiebreaksysteem na de voorlaatste ronde aanhouden.

Het BT-systeem versus het FIDE-systeem voor de Schaakolympiades van 2008-2018 (Open)											
<u>Batumi 2018</u>	mp	BT	BT-2	FIDE	dSB	<u>Istanbul 2012</u>	mp	BT	BT-2	FIDE	dSB
1	18	USA	23	CHN	372,5	1	19	RUS	25 (1 mp)	ARM	397
2	18	CHN	45	USA	360,5	2	19	ARM	27 (1 mp)	RUS	388,5
3	18	RUS	92	RUS	354,5	3	18	UKR	(35)	UKR	363
<u>Baku 2016</u>	mp	BT	BT-2	FIDE	dSB	<u>Khanty-Mansiysk 2010</u>	mp	BT	BT-2	FIDE	dSB
1	20	USA	2 mp (18)	USA	413,5	1	19	UKR	(12)	UKR	380,5
2	20	UKR	0 mp (33)	UKR	404,5	2	18	RUS	(33)	RUS	379,5
3	18	RUS	(26)	RUS	419	3	17	ISR	2 mp (124)	ISR	367,5
<u>Tromsø 2014</u>	mp	BT	BT-2	FIDE	dSB	<u>Dresden 2008</u>	mp	BT	BT-2	FIDE	dSB
1	19	CHN	(31)	CHN	422,5	1	19	ARM	(12)	ARM	400,5
2	17	AZE	30	HUN	372	2	18	ISR	(67)	ISR	377,5
3	17	RUS	45	IND	371,5	3	17	USA	2 mp (132)	USA	362
4	17	HUN	92	RUS	352	4	17	UKR	0 mp (45)	UKR	348,5

Tabel 4. De laatste zes schaakolympiades. We zien we dat in Batumi en Istanbul goud en zilver van eigenaar zouden wisselen en in Tromsø zouden zilver en brons naar andere landen gegaan zijn. Voor de overige drie olympiades zou er voor wat de medailles betreft niets veranderen.

Voor uitgebreide informatie over de schaakolympiades zie chess-results.com en olimpbase.org. Enige relevante informatie over Bolivia is te vinden in mijn artikel [Schaken in Samaipata](#).